

Kjell Espmark: Tal till Tomas Tranströmer

Talare

Kjell Espmark
Poet

Datum

10 december 2011

Eders Majestäter, Eders Kungliga Högheter, ärade publik.

Tomas Tranströmer är en av de mycket få svenska författare som haft ett inflytande på världslitteraturen. Han är översatt till ett sextiotal språk och har varit viktig för poesin på flera håll i världen. Nobelpristagaren Joseph Brodsky erkänner att han stulit mer än en bild från honom. Och under en resa bland kinesiska poeter i fjol fann jag att Tranströmer var deras stora förebild.

Vad är förklaringen? De lysande bilderna? Jag tror det bara är halva sanningen. Den andra halvan är de visioner, de genomlysta upplevelser i vardagen där bilderna infogats.

Låt oss stanna inför dikten Carillon – ”klockspel” – där diktens jag återfinns på ett sjaskigt hotell i Brügge, liggande på sängen med utbredda armar, ”ett ankare som grävt ner sig ordentligt och håller kvar / den väldiga skuggan därovan / det stora okända”. Eller ta bilden av skyddslöshet i raden: ”Jag har låga stränder, om döden stiger två decimeter översvämmas jag.” Det viktiga är inte dessa enskilda bilder utan den visionära helhet där de inordnats. Det alltför lätt översvämmade jaget är det försvarslösa centrum där än skilda tider, än när och fjärran strålar samman. Också ankarkättingen från det stora okända därovan löper in i detta anspråkslösa jag. Men det finns i denna diktäven en motsatt rörelse. Utanför hotellrummets fönster utbreder sig ”Det vilda torget” och själens tillstånd projiceras ut mot det: ”Det jag har inombords materialiseras där, all skräck, alla förhoppningar.” Rörelsen går både inåt och utåt. Ena gången spricker säcken upp i sömmarna och låter klockspelets toner rulla ut över Flandern, andra gången flyger samma klockor oss hem. Det är denna väldiga andning som metaforerna ger sinnlig pregnans. Det märkliga är att denna rikt sammansatta text är lätt, nästan tyngdlös, och talar omedelbart till sinnena.

En likartad väldig andning finner vi i Östersjöar. De slående bilderna för

förståelse resp. blockering har där fogats in i ett växelspel mellan ”stora portar som öppnas och stora portar som stängs”, mellan ett vinddrag som ”brusar av andra stränder” och ett annat som lämnar platsen ”öde och tyst”.

Men rörelsen i Tranströmers universum är framför allt riktad in mot centrum. Hans uppenbarelser samlar vitt skilda fenomen i ett intensivt här och nu. Vi minns från Hemligheter på vägen detta ”rum som rymde alla ögonblick – ett fjärlismusem”. I polemik mot de kolleger som famlar ut mot himlavalvet börjar han sin första samling med orden: ”Uppvaknandet är ett fallskärmshopp från drömmen.” Det är ett genuint tranströmerskt sjunkande in mot centrum, ner i en jordisk sommar.

Precisionen i rörelsen in mot mittpunkten fångas i Schubertiana i bilden av svalorna som flyger i sex veckor över två kontinenter ”till sitt fjolårsbo under takrännan på just den ladan i just den socknen”. Deras flykt in mot ”just denna försvinnande prick i landmassan” svarar mot hur Schubert ”fångar upp signalerna från ett helt liv i några ganska vanliga ackord av fem stråkar”.

Tranströmers utveckling har gått mot en allt större öppenhet. Den svenska geografien har vidgats till den flimrande spiralgalaxen New York och folkmassorna i Shanghai som springer igång vår tysta planet. Och dikterna tar inte sällan in blänk från världspolitiken. Samtidigt blir bilden av anspråkslöshet tydligare: ”Jag har examen från glömskans universitet och är lika tomhänt som skjortan på tvättstreckets.” Det är med denna avspända auktoritet Tranströmer kan tala för oss många. Varje människa är, heter det tidigt, ”en halvöppen dörr som leder till ett rum för alla”. Det är där vi till sist befinner oss – rummet som rymde alla ögonblick rymmer nu oss alla.

Käre Tomas. Det är en stor glädje för mig att idag framföra Svenska Akademiens varmaste gratulationer till dig och be dig komma fram för att mottaga Nobelpriset i litteratur ur Hans Majestät Konungens hand.

Taggar

2010-tal, 2011, Författare, Hyllningstal, Man, Nobelpriset, Svenska Akademien

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/kjell-espmark-tal-till-tomas-transtromer>